

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Första kammaren.

Nr 66.

Tisdagen den 11 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 5 i denna månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i villkoren för åtnjutande av det Ostkustbanans aktiebolag beviljade låneunderstöd;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst område av Ljungbyheds övningsplats m. m.;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en tandpoliklinik vid flottans station i Stockholm;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition i fråga om rätt för ordinarie tjänsteman, som befordrats till revisor i kammar-rätten, att för ålderstillägg tillgodoräkna sig viss föregående tid i annan statstjänst;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar i avseende å utgifterna för kapitalökning, i vad dessa angå under civildepartementet hörande utlåningsfonder;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ersättning för skada i vissa fall å statens järnvägars ångfärjor tjänstgörande järnvägs-, post- och tullpersonal;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användning av viss besparing å anslaget till 1914 års kurser i alkohologi och hälsolära;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efter-skänkande av kronans rätt till danaarv efter förre folkskolläraren Johan Fredrik August Pettersson från Hjelminge i Gåsinge socken m. fl.;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande för Östersunds hospitals räkning av visst ägoområde i Mjälle by i Frösö socken av Jämtlands län;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående det vissa anstalter tillkommande understöd för där intagna sinnesslöa, blinda dövstumma och fallandesjuka, som tillerkänts pensionstillägg eller undertöd enligt lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av löneförhöjning åt vissa befattningshavare hos general-tullstyrelsen;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för kommunerna inom lappmarksfögderiet av Västerbottens län från skyldighet att välja ombud i markegångsnämnd m. m.;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss utfästelse till Stockholms stad rörande västra stambanans framdragande över den föreslagna s. k. Hammarbyleden; samt

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av allmänna besparingar å riksstatens femte huvudtitel till modernisering av övningsbatteriet i exercishuset vid flottans station i Karlskrona m. m.

Upplästes och godkändes ett uppsatt förslag till kammarens skrivelse till Konungen med anmälan om ledigheter inom kammaren innan nästa lagtima riksdag.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda betänkande nr 29.

Härpå yttrade herr Karlsson, K. G.: På grund av det nära samband, som föreligger mellan bevillningsutskottets betänkande nr 29 och samma utskotts betänkande nr 26, skall jag be att få föreslå, att på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden bevillningsutskottets betänkande nr 29 måtte få ställas omedelbart efter samma utskotts betänkande nr 26.

Detta förslag antogs.

Ang. omorganisation av hushållningssällskapen.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts den 4 och 5 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 10, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående omorganisation av hushållningssällskapen.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 94, hade herr *Linders* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning rörande hushållningssällskapens omorganisation i syfte att giva dem en mera allsidig representativ sammansättning och göra dem på bästa sätt

avpassade att fylla sina uppgifter såsom officiella organ för vissa delar av statens verksamhet för jordbruket och dess binärningar samt vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde anses böra förordna.

Ang. omorganisation av hushållningssällskapen.

(Forts.)

Sedan ärendet hänvisats till andra kammarens andra tillfälliga utskott, hade nämnda kammare för sin del i enlighet med utskottets hemställan beslutit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning rörande hushållningssällskapens omorganisation i syfte att giva dem en mera allsidigt representativ sammansättning och göra dem på bästa sätt avpassade att fylla sina uppgifter såsom officiella organ för vissa delar av statens verksamhet för jordbruket och dess binärningar samt vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde anses böra förordna.

Detta andra kammarens beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till förberedande behandling av sitt andra tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att första kammaren måtte på det sätt biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut, att första kammaren beslutade, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida icke kungl. brevet den 28 oktober 1910 borde kunna fullständigas i vissa avseenden, som utskottet i utlåtandet förordnat.

Greve Hamilton, Hugo: Herr talman, mina herrar! Bland de skäl eller kanske det förnämsta skäl, som anförts till förmån för det nu av utskottet avgivna skrivelseförslaget, är, att en alldeles likalydande skrivelse beslöts av denna kammare i fjol. Detta är ju utan tvivel i och för sig ett ganska gott skäl, men jag undrar, om icke det ärade utskottet förbisett eller kanske rättare sagt icke tillräckligt beaktat en omständighet, som inträffat, efter det första kammaren fattade sitt beslut i fjol. För att kammaren skall kunna pröva och bedöma, huruvida denna min uppfattning är riktig eller icke, nödgas jag taga kammarens uppmärksamhet en stund i anspråk. Jag tror, att det är nödvändigt att se på icke blott vad utskottet föreslår och säger, utan ock på vad motionären vill och vad riksdagens andra kammare vill.

Såväl i andra kammarens utskottsbetänkande som kanske i ännu högre grad i motionen ha hushållningssällskapen erhållit det mest ampla erkännande. Det förklaras, att hushållningssällskapen nedlagt ett intresserat och synnerligen gagnrikt arbete för vår modernärings utveckling. Motionären säger, att hushållningssällskapen äga »en i allmänhet god administrativ organisation, som fyller uppgiften att förbereda och utföra besluten samt även i övrigt vårda dess angelägenheter». Motionären förklarar vidare, att hushållningssällskapens »centrala ledning är gan-

Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

ska smidig och effektiv, emedan den förfogar över stor frihet att besluta i detaljfrågor och även till en viss grad fritt förfogar över anslag». Slutligen säger motionären, att »sällskapen i allmänhet ha en förträfflig styrelse, varigenom sunt förstånd och praktisk blick ofta avvärjer kottersystemets ensidiga verkan».

Sida vid sida med dessa eloger framkomma emellertid de mest förklenliga uttalanden om hushållningssällskapen. De förklaras vara ett »uttryck för de stora jorddrottarnas uppfattning», men stå alldeles främmande för »de djupa jordbrukareledens åskådning». Det ser ut, säger motionären, som om ledamöterna i hushållningssällskapen betrakta dessa såsom »privata samman slutningar, vilkas görande eller låtande ingen utöver den utvalda kretsen strängt taget har ett jota med att skaffa». Och med avseende på sammanträdena förklarar motionären, att de äro »rena parodier på representation för allmänna frågor».

Från dessa vitt skilda förutsättningar kommer andra kammaren till det kategoriska påståendet, att hushållningssällskapen *måste demokratiseras* eller, såsom motionären på sitt blomsterspråk uttrycker sig anordnas så, att i dem ständigt finnes »en frisk känning av landsbygdsbefolkningens behov och önsksningar». Märkligt är emellertid, att de medel, varigenom denna friska känning skall åstadkommas, enligt mitt förmenande icke alls leda till målet.

Den första anmärkning, som motionären och andra kammarens utskott ha mot hushållningssällskapen, är, att de få komplettera sig själva genom inval. Detta vore naturligtvis en ganska grav anmärkning, om det vore så, att endast hushållningssällskapens ledamöter komme i åtnjutande av hushållningssällskapens förmåner. Men som vi alla veta, har det aldrig varit så. Så långt ifrån är detta förhållandet, att lantbruksstyrelsen i ett utlåtande, som avgavs i följd med anledning av en då i ämnet väckt motion, sagt, att om man kan göra någon anmärkning mot hushållningssällskapens sätt att använda sina medel, det skulle vara den, att deras intresse tycks i allt övervägande mån vara riktat på att främja det mindre jordbruket. Nu tycks motionären egentligen icke vilja bestrida detta. Han bestrider icke, att hushållningssällskapen skött sig synnerligen väl, men, såsom han formulerar saken »herrarnas välvilja kan ej i all evighet och vid alla tillfällen täcka småfolkets krav». Nu förefaller det mig liksom väl var och en, som har något reda på hushållningssällskapens verksamhet, att här ej är fråga om någon »välvilja». De flesta understöd, som lämnas från hushållningssällskapen, lämnas av medel, som gå dels från sällskapen dels från staten, och sättet, varpå de utdelas, beror ofta på Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut. Emellertid kan man ändå möjligtvis göra den invändningen, att man borde se till, att alla, som äro intresserade få vara med. Och andra kammaren och motionären ha också uppställt den fordran, icke att vem som helst skall få gå in i hushållningssällskapen — ty att hushållningssäll-

skapen skulle behöva värja sig mot åtskilliga krafter, som kunde vilja vara med, tyckas de medgiva — nej, men den fordran, att varje välfrejdad jordbrukare bör få vara med, eller att ingen välfrejdad jordbrukare bör kunna vägras inträde i sin bygds hushållningssällskap. Nu skulle jag vilja svara: en välfrejdad jordbrukare vägras icke inträde. Motionären säger, att man ärligen läst om, att så skett, men jag får säga, att jag aldrig läst det. Har någon av er, mina herrar, gjort det? Jag har gjort mig mycket besvär för att få tag i ett sådant fall, där någon person vägrats inträde, och jag har icke fått tag i mera än det enda fall, som relaterades första gången denna fråga var på tal i riksdagen. Då var det emellertid, mina herrar, icke fråga om en välfrejdad jordbrukare, utan det var fråga om en frejdad journalist. Hinc illæ lacrymæ! Härav denna tandagnisslan! Man vill emellertid insinuera, att det är bara stora jorddrottare, som bliva ledamöter av hushållningssällskapen. Det hade väl varit bra lätt för utskottet att taga reda på vilka kategorier av medborgare som äro ledamöter av hushållningssällskapen. Härondagen föll av en händelse i min hand ett häfte av Gävleborgs läns hushållningssällskaps handlingar, och där letade jag ut, vilka som år 1914 blivit invalda i sällskapet. De voro varken flera eller färre, än som vanligen brukas inväljas, och sammansättningen var som vanligt. Jag tror, att denna sammansättning är mycket representativ både för Gävleborgs läns hushållningssällskap och för hushållningssällskapen i allmänhet. I Gävleborgs läns hushållningssällskap invaldes år 1914 i runt tal 500 personer. Av dessa föllo ungefär 400 under följande kategorier: hemmansägare, bondesöner, arrendatorer, lägenhetsinnehavare, torpare, kolare och fiskare. Det var den stora massan »jorddrottare». Av de övriga 100 kan jag icke neka till, att det var ett 20-tal s. k. herremän: godsägare, förvaltare, inspektorer, militärer och till och med läkare, men de återstående 75 voro sådana stormän som skogvaktare, rättare, arbetsförmän, handlande och en mängd olika slags hantverkare. Så är detta hushållningssällskap sammansatt, och så torde de flesta i Sverige vara sammansatta. Men det gör man sig ej besvär med att undersöka, då man talar om hushållningssällskapen sasom de stora jorddrottarnas organ.

Den andra anmärkningen, som man kommit med, är dessa lik. Man förklarar, att det är mycket olämpligt, att hushållningssällskapen tillåta sig uppbära avgifter av sina medlemmar. Ja, säger motionären, det rent av förekommer att man uttager både avgifter och inträdesavgifter, och avgifterna gå ända upp till 2 kronor; och så säger motionären: »det kan väl ej vara tu tal om att sådant verkar hindrande på sällskapets utveckling i demokratisk riktning». Ja, man känner igen den demokratiska uppfattning, för vilken det är en styggelse att deltaga i det allmänna livet utan ersättning. Är redan det en styggelse, hur mycket större styggelse skall det då icke vara, att få göra

Ang. omorganisation av hushållningssällskapen.
(Forts.)

Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

det icke blott utan ersättning utan till på köpet med någon uppoffring! Emellertid är det rätt märkvärdigt, att man vill begära, att hushållningssällskapens rätt att upptaga avgifter skall begränsas eller tagas bort, när man betänker, att dessa avgifter i de flesta fall gå till sällskapens underavdelningar, hushållsgillen och andra, och äro de enda medel, som dessa ha att röra sig med, och kunna användas till bekostande av ombudsresor till sällskapens sammankomster. Dessutom bör man komma ihåg, att riksdagen gång på gång oefftergivligt fordrat, att så snart ett anslag av statsmedel lämnas till hushållningssällskapen, dessa måste av egna medel skjuta till lika mycket. Men ändå anser man det vara demokratiskt riktigt, att hushållningssällskapen icke få samla ihop egna medel.

Vidare påyrka motionären och andra kammarens utskott mycket ivrigt, att beslutanderätten hos hushållningssällskapen måtte få överlämnas åt representantförsamlingar. Från motionärens sida är detta egendomligt, ty motionären säger samtidigt, att hushållningssällskapens sammanträden äro fullkomligt betydelselösa icke minst då den beslutande församlingen är representantförsamling.

Men, mina herrar, detta att överlämna beslutanderätten till representantförsamlingar är en anordning, som utan tvivel har många och stora fördelar. Den infördes först i Malmöhus läns hushållningssällskap, som jag tror, år 1900, och sedan ha många hushållningssällskap följt exemplet, så att det nu är mer än halva antalet hushållningssällskap, som har så anordnat. Men nog är det komiskt att höra detta förordas såsom en demokratisk reform. Reformen verkar tvärtom i konservativ riktning, precis såsom när man på andra områden ersätter direkta val med elektor. Motionären tycks också ha sina dubier om fördelarna av sådana där representantförsamlingar, och därför har han hittat på ett radikalmedel, som vunnit anklag i andra kammaren. Han yrkar nämligen på, att ärendena hos hushållningssällskapen, i motsats till vad som äger rum i alla andra rådpläggande församlingar, ovillkorligen skola underkastas dubbel utskottsbehandling. Detta kallar han att införa representantutskott eller specialutskott. Nu gå ju alla ärenden till ett utskott, som är valt av sällskapet, förvaltningsutskottet. Men det är icke tillräckligt, säger motionären. Alla ärenden, som behandlas av förvaltningsutskottet, böra sedan ännu en gång behandlas av särskilda utskott, som för varje fall skola tillsättas vid sällskapens sammanträden. Herrarna kunna ungefär tänka, vart det skulle leda hän. Det skulle leda till, att hushållningssällskapens sammanträden, som nu räcka en eller två dagar, komme att räcka en vecka. Det bleve fullständiga landsting. Medlemmarna toges bort från sitt arbete. De måste då återigen ha betalt, och till dem skulle då såsom arvoden utbetalas penningar, som nu användas till lantbrukets främjande.

Ja, mina herrar, detta är alltsammans. Denna rörelse, som

förekommer i fråga om hushållningssällskapen, stöder sig ej på annat. Kan det kallas en stor demokratisk reform att så omorganisera hushållningssällskapen? Det kan jag icke inse. Man kan nu säga: första kammarens utskott har ju också tagit avstånd från allt detta och föreslagit något helt annat. Det är mycket sant. Första kammarens utskott har verkligen i sitt utlåtande yttrat sig om och föreslagit saker, som icke alls omtalas i motionen, men är det, som första kammarens utskott föreslår, verkligen något, som man bör skriva till Kungl. Maj:t om? Utskottet säger, att det yrkar på, att 1910 års brevs bestämmelser angående hushållningssällskapens grundstadgar måtte ändras i den riktning, som utskottet anger. De punkter, som skulle iakttagas vid ändringen, äro endast tre.

Utskottet yrkar för det första på att »beslutanderätten i lämplig utsträckning må, där hushållningssällskapen så önska, överlämnas åt representationer inom sällskapen». Är det verkligen rim och reson att skriva till Kungl. Maj:t och begära, att han skall införa i grundstadgarna, att hushållningssällskapen, *om de så önska*, få inrätta representantförsamlingar? Det har hittills icke något hushållningssällskap tvekat att göra, och hushållningssällskap ha gjort det undan för undan. Det vore en ren löjlighet att sätta in detta i grundstadgarna, när ingen människa ifrågasatt annat, än att full frihet finnes att göra det, utan att skriva till Kungl. Maj:t. Nu kan det hända, att utskottet haft den tanken bakom, att om ett hushållningssällskap skall inrätta en representantförsamling, det bör ske efter viss schablon, som skulle angivas i grundstadgarna. Däri tror jag emellertid, att utskottet misstager sig. När Malmöhus läns hushållningssällskap infört representantförsamling, så befanns det sedan i Gävleborgs län, att den icke kunde tjäna till lämplig förebild där; och det är givet, att det, som är tjänligt i det folkrika Malmöhus län, kanske icke alls är lämpligt för Norrbotten. Man bör låta hushållningssällskapen inrätta sig så, som de lokala förhållandena kräva.

Det är endast två punkter till, som utskottet framhåller, nämligen »dels att vid besluts fattande kvalificerad majoritet må kunna erfordras i större omfattning än kungl. brevet innehåller, *dels ock* att sällskapens beslut må kunna överklagas i vissa andra fall, än som för närvarande kan äga rum».

Icke med ett ord angiver utskottet, i vilka hänseenden det skulle vara befogat att införa kvalificerad majoritet i större utsträckning, än 1910 års brev innehåller, och icke med ett ord anger utskottet någon anledning till att utsträcka klagorätten längre än hittills. Om man skriver till Kungl. Maj:t för att hushållningssällskapens stadgar skola bli ändrade, så bör man väl dock komma med något skäl, varför stadgarna äro i behov att i vissa avseenden ändras, men det förekommer icke alls något härom. I förbigående kan det vara rätt så lustigt att påpeka, att i motionen och i andra tillfälliga utskottets be-

Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

tänkande talas om, att man bör se till, om icke kvalificerad majoritet borde införas litet mera. I vilket syfte fordras kvalificerad majoritet för närvarande? Jo, sådan är föreskriven i vissa fall, för att icke representantförsamlingen skall onödigtvis överrösta förvaltningsutskottet. Det är återigen ett konservativt stadgande som det här är fråga om, och icke något annat.

Vad klagerätten beträffar, så är den mycket vidsträckt enligt 1910 års brev. Och även om sådan icke är stadgad, måste klagan för övrigt kunna föras, när det är fråga om användning av statsmedel.

Jag hemställer till kammaren, om det kan vara rimligt att skriva till Kungl. Maj:t i en sådan fråga som denna. Det svaras, det gjorde ju första kammaren i fjol. Visserligen, men det gjorde första kammaren, såsom utskottets ärade ordförande då framhöll, därför att man ville göra försök att få ett slut på den strid, som de sista åren stått emellan kamrarna ifråga om hushållningssällskapen. Man räckte andra kammaren handen och sade: slå till, så är det slut på striden! Men — och nu kommer jag till den omständighet, som inträffat, sedan första kammaren fattade sitt beslut i fjol — andra kammaren helt enkelt avvisade den utsträckta handen i mycket kärva ordalag. Andra kammaren förklarade: det där kunna vi icke vara med om, ty det är icke det ringaste i den väg vi yrkat. Och det gjorde andra kammaren rätt i. Det komme andra kammaren för övrigt utan tvivel att göra även denna gång och många gånger till, om situationen bleve densamma. Därför vill jag hemställa till kammaren, om det icke vore mera praktiskt och klokt av första kammaren att i stället för att skriva om sådana småsaker gå tillbaka till den ståndpunkt, på vilken kammaren i realiteten alltid stått, och säga nej till andra kammarens skrivelseförslag. På grund härav, herr talman, är det som jag yrkar avslag på utskottets hemställan.

Herr Nylander: Herr talman, mina herrar! Med vanlig elegans och skicklighet har den föregående högt ärade talaren sökt förringa betydelsen av det föreliggande utskottets utlåtande, men vid närmare granskning torde man dock finna, att förslaget har en bestämd innebörd och utan tvivel är av stor betydelse för hushållningssällskapens likformiga utveckling. Jag kan vara fullt ense med den föregående talaren därutinnan, att den motion varpå andra kammarens beslut i huvudsak vilar, innebär många överdrifter. Ja, man kan om den säga, för att använda motionärens egna ord, att den är en ren parodi på beskrivning av hushållningssällskapens organisation och verksamhet, sådana dessa för närvarande äro anordnade.

Jag anholder att nu något få erinra om de omordade stadgarnas tillkomst. Det var år 1909, som hushållningssällskapens ombud på ett möte i Stockholm beslöto ingå till Kungl. Maj:t med anhållan därom, att Kungl. Maj:t täcktes fastställa

vissa normerande grunder för hushållningssällskapens verksamhet i överensstämmelse med ett förslag, som blivit i detalj utarbetat av kommitterade, utsedda av samma hushållningssällskaps ombud. Över detta förslag fingo samtliga hushållningssällskap ävensom lantbruksstyrelsen tillfälle att yttra sig, och nästan alla därvid avgivna yttranden gingo därpå ut, att man i huvudsak ingenting hade att anmärka mot det framlagda förslaget, utan tillstyrkte, att detsamma måtte fastställas. Det var också därför, som Kungl. Maj:t den 28 oktober 1910 godkände förslaget med några smärre redaktionella förändringar och fastställde vissa allmänna grunder för hushållningssällskapens organisation, vilka grunder, skulle, såsom det hette, tjäna till ledning vid uppgörande och granskning av förslag till nya stadgar för dylika sällskap och till förändringar i då gällande stadgar. Nu hade man verkligen väntat, att samtliga hushållningssällskap, som själva tagit initiativ till utarbetande av dessa grundstadgar, skulle låta sig angeläget vara att så skyndsamt som möjligt vidtaga åtgärder, för att deras gamla stadgar måtte bli ändrade i överensstämmelse med dessa grunder; men så har ingalunda skett. Hittills ha visserligen omkring 12 hushållningssällskap vidtagit åtgärder för detta ändamål, men de flesta sällskapen hava hittills icke gjort något, för att ifrågavarande så att säga modernisering av stadgarna måtte bli genomförd. Det är därför, som utskottet ansett sig böra i motiveringen framhålla önskvärldheten därav, att rikets hushållningssällskap måtte anmodas att skyndsamt låta omarbeta sina stadgar i överensstämmelse med dessa grunder, på det att en viss likformighet dem emellan måtte komma till stånd.

Hushållningssällskapen själva framhöllo ock år 1909 genom sina ombud, att det uppenbarligen vore önskvärdt, att stadgarna för de olika, för samma ändamål stiftade sällskapen, bleve med varandra överensstämmande, åtminstone i alla viktigare delar, så långt detta kunde ske, utan att de särskilda sällskapen hindrades att i sin verksamhet taga hänsyn till befintliga ortsförhållanden och behov. Viktigt vore även, att en viss kontinuitet och stadga i hushållningssällskapens verksamhet funnes, särskilt med hänsyn till användningen av de till sällskapens förfogande ställda allmänna medlen, så att säkerhet kunde finnas för, att sällskapen allt fortfarande finge påräkna det förtroende från statsmakternas sida, som erfordras för fortsatt fullföljande och utveckling av den hushållningssällskapen hittills förelagda verksamheten. Detta uttalande och denna uppfattning synas mig fullt riktiga. Och då första kammarens beslut förlidet år syntes utskottet ha gått i sådan riktning, att å ena sidan hushållningssällskapens rörelsefrihet icke hindras, men å andra sidan en viss likformighet i åtskilliga huvudpunkter de olika sällskapen emellan kan vinnas, så har utskottet ansett sig böra tillstyrka kammaren att vidbli sitt beslut från i fjol. Någon direkt anledning för utskottet att nu desavnera sin egen kammare eller att avstyra vad första kam-

Ang. omorganisation av hushållningssällskapen.
(Forts.)

Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.

(Forts.)

maren den 29 sistlidne augusti ansåg vara fullt riktigt, har icke förelegat. Och några giltiga skäl varför första kammaren nu skulle frånga sitt förra beslut synas mig ingalunda hava blivit förebragta.

Andra kammaren har, såsom den föregående ärade talaren framhöll, uttalat sig för att alla sällskap borde åläggas införa s. k. representantförsamlingar. Utskottet har visserligen funnit, att dylika representantförsamlingar eller fullmäktige kunna vara i vissa fall på åtskilliga orter synnerligen lämpliga, och att 10 sällskap redan antagit härför avsedd förändring i sina stadgar, men det har icke synts utskottet lämpligt att tillförbinda hushållningssällskapen detta, eller ålägga dem en sådan skyldighet. Utskottet har emellertid velat tillstyrka såsom första kammaren i fjol förordade, att för den händelse hushållningssällskap vilja införa dylika representantförsamlingar det ide allmänna grunderna böra finnas några normerande bestämmelser för, huru dessa representantförsamlingar lämligast böra anordnas. Jag tror, att den föregående ärade talaren i någon mån missuppfattat vad utskottet i år i detta hänseende anført. Det var förra årets tillfälliga utskott, som uttalade sig i den riktningen, att Kungl. Maj:t borde taga under övervägande, huruvida icke kungl. brevet borde innefatta normerande bestämmelser, avseende, att beslutanderätten i lämplig utsträckning måtte, där sällskapen så önskade, kunna överlämnas åt representationer inom sällskapen. Men utskottet framhåller i år, att det vill tillstyrka, att normerande bestämmelser rörande hushållningssällskapens representantförsamlingar, där sådana införas, måtte bli i de allmänna grunderna angivna. Greve Hamiltons anmärkning mot innevarande årets utskottsutlåtande i denna del synes sålunda vara obefogad.

Jag tror icke det vore till att främja saken, att nu avslå utskottets hemställan. Herrarna kunna vara förvissade därom, att, i sådant fall motion i ärendet utan tvivel kommer att väckas även vid en kommande riksdag, och då stå vi åter i samma ovisshet som nu; och hushållningssällskapen få ytterligare anledning att dröja med omarbetning och komplettering av sina stadgar.

Då jag bestämt håller före, att första kammaren handlar klokt om den denna gång biträder vad utskottet föreslagit — detta så mycket mer, som det för mig antytts, att andra kammaren skulle vara vilig att i så fall fatta samma beslut, och frågan sålunda äntligen bli löst — ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekelund: Herr talman, mina herrar! Ja, den här frågan börjar ju redan att bli något gammal i riksdagen. Den har ju, som herrarne veta, förts fram i andra kammaren genom motioner vid 1913 års riksdag, vid 1914 års båda riksdagar och nu i år, och det är samme motionär, herr Linders, som

väckt dessa motioner såväl år 1913 som vid 1914 års första riksdag och den innevarande, under det att det var andra motionärer i andra kammaren, som förde fram frågan vid 1914 års senare riksdag. Motionerna hava utmynnat i, att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning och förslag om hushållningssällskapens omorganisation i visst angivet syfte, eller i demokratisk riktning. Förslagen ha emellertid strandat på första kammarens motstånd. Första kammarens andra tillfälliga utskott har i år på sätt och vis tillstyrkt beslut om en skrivelse till Kungl. Maj:t, i vilken det skulle begäras förändring av grundstadgarna för hushållningssällskapen i tre särskilda punkter, för vilka greve Hamilton i sitt anförande lämnade en närmare redogörelse. Nu är det så, att jag ej kan finna annat, än att just vad utskottet föreslår, eller att riksdagen skulle besluta att anhänga om hos Kungl. Maj:t, det har Kungl. Maj:t redan nu i sitt skön att bevilja varje hushållningssällskap, som därom gör ansökan, sedan sällskapet beslutit att göra ändring i sina stadgar och begära Kungl. Maj:ts fastställelse på en sådan ändring.

Nu tror jag också, att det nog ej är där, som pudelns kärna ligger, utan den framgår av något helt annat. Man finner den, om man ser på vad motionären, herr Linders, i motiveringen till sin motion vid 1913 års riksdag, särskilt framhållit. Han föreslår nämligen däri, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t »anhålla om en allsidig utredning, huruvida och i vad mån kungl. förordningen om landsting av den 21 mars 1862 kräver omarbetning och förändring, förnämligast i syfte att landstingen helt eller delvis må övertaga jämväl hushållningssällskapens verksamhet». Jag ber att få fråga herrarne, vad herrarne tro, att motionären avser med detta sitt uttryckssätt. Jag kan ej förstå annat, än att det under detta ligger ett bestämt syfte att av hushållningssällskapen åstadkomma politiska organisationer. Man vill inränga dem, om jag så får säga, inom en viss politisk maktsfär. Det är där pudelns kärna ligger, och jag tror, att vad detta skulle bli till nytta för — ej bleve det för hushållningssällskapens verksamhet, sådan som den hittills har varit och sådan som jag hoppas, att den för framtiden skall förbli. Jag kan ej förstå annat än att det skulle vara en verklig olycka för hushållningssällskapen och vårt lands jordbruk, om något sådant skulle inträffa, som här av motionären ifrågasatts — helt öppet och ärligt, det må man ju erkänna.

Jag har ingen anledning att vidare förlänga denna diskussion. Med stöd av vad jag anför ber jag, herr talman, att få yrka avslag på både motionen och utskottets förslag.

Herr Odelberg: Herr talman! Jag skall ej upprepa vad den förste ärade talaren sade, men jag måste dock konstatera, att såväl motionären som utskottet börjat sina ytt-
randen med de allra största och amplaste lovord över hushåll-

Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

Ang. omorgu-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.

(Forts.)

ningssällskapens arbete och organisation, men icke desto mindre föreslå mer eller mindre vittgående ändringar i deras organisation. Men om så obetydliga och små förändringar, som äro föreslagna av vårt utskott, kan jag ej finna det vara lämpligt att skriva till Kungl. Maj:t. Den förste ärade talaren har ju vederlagt alla de önskemål, som vårt utskott och motionären framkastat, och jag skall ej uppehålla tiden med att därom vidare orda. Jag vill bara säga några ord med anledning av vad utskottets ordförande yttrade.

Jag tror, att orsaken, varför första kammaren förlidet är fattade det beslut, som kammaren då gjorde, eller skrivelse till Kungl. Maj:t, var, att man här tänkte sig saken så, att hushållningssällskapen visat tredska mot Kungl. Maj:ts bestämmelser uti brevet av 1910, då de ej hade ställt sig detta till omedelbar efterrättelse genom att ändra sina stadgar. Det upplystes då, att det blott var tre hushållningssällskap, som vidtagit ändring i sina stadgar. Men om herrarne läsa det kungl. brevet, skola ni finna, att man ej kan fatta det så, som om varje hushållningssällskap omedelbart efter brevets utfärdande skulle ändra sina stadgar, utan endast i den mån ett hushållningssällskap självt ansåg att sådant borde äga rum, då givetvis bestämmelserna i 1910 års brev skulle iakttagas. Det står ju dessutom varje hushållningssällskap fritt att, om de så önska, vid ändring av stadgarna intaga sådana bestämmelser, som utskottet föreslagit, och Kungl. Maj:t torde ej därå vägra sin sanktion, då sådana bestämmelser ej stå i strid med 1910 års brev. För öfrigt är också för närvarande inom alla hushållningssällskap en stor del av beslutanderätten överlämnad åt en representantförsamling, nämligen förvaltningsutskotten.

Först normerade hushållningssällskapen sina stadgar efter ett brev av år 1813, sedan dess bestämmelser blivit föråldrade, kom ett brev av år 1848, kom ock sedan 1910 års brev på framställning av sällskapen. Sålunda är det ju långa tidrymder mellan vart och ett. Nu vill man redan ha ändring i 1910 års brev för sådana obetydligheter, som påpekats av utskottet. Dessa förändringar, om första kammaren nu vidhåller den åsikt, som den förut uttalat, skulle medföra att vårt enda hushållningssällskap är skyldigt att omedelbart efter det att ett sådant kungabrev kommit ut ändra sina stadgar. I fjol var det tre sällskap, som ändrat sina stadgar till överensstämmelse med 1910 års brev. Nu är det 13, som utskottet upplyst, och skola dessa 13 i anledning av ett nytt brev återigen ändra sina stadgar? Utskottets ordförande, som själv kontrasignerat 1910 års brev, och som känner till hushållningssällskapens verksamhet, vet nog, att det ej är någon småsak att ändra stadgarna inom ett hushållningssällskap, och jag vill vädja till honom: skall det vara skäl för de 13 sällskapen, som nu ändrat sina stadgar till överensstämmelse med 1910 års brev, att ett par år därefter ändra dem på nytt för att få in sådana vaga, intetsägende be-

stämmelser, som förekomma i det förslag, som är uppgjort av utskottet.

Hur jag än granskar dessa bestämmelser, kan jag för övrigt icke finna annat, än att hushållningssällskapen mycket väl kunna taga in dem i sina stadgar, utan att de behöva finnas i 1910 års brev, och vad beträffar den sista punkten om utsträckt klagorätt för hushållningssällskapen, så hade 1848 års brev ej ett ord talat om någon klagorätt, men likväl hava besvär hos Kungl. Maj:t upptagits till prövning. Det synes mig, såsom också blivit nämnt, att denna rätt i 1910 års brev är utsträckt så långt, att den ej behöver utsträckas längre. Så snart ett hushållningssällskap beslutat något, som strider mot sällskapets i 1 § uttalade ändamål, ävensom ifall beslutet strider mot förvaltningsutskottets beslut, utan $\frac{2}{3}$ majoritet förefinnes får klagan föras hos Kungl. Maj:t. Alla andra besvär är det alldeles onödigt att besvara Kungl. Maj:t med. Hushållningssällskapens hela verksamhet övervakas så av lantbruksstyrelsen, att om de skulle vidtaga några åtgärder, stridande mot författningar eller mot av dem själva utfärdade av lantbruksstyrelsen godkända stadgar, styrelsen nog ej skulle underlåtit att ingripa.

Då jag som sagt ej kan finna, att någon synpunkt talar för att skriva till Kungl. Maj:t, ber jag att få yrka avslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr von Koch: Att döma av de talare, som uppträtt mot utskottets förslag, skulle man här kunna vädra något slags attentat från utskottets sida mot hushållningssällskapen och deras nuvarande verksamhet. Det är ganska egendomligt, att man kan göra en sådan reflexion, då man i allt fall vet, att samtliga ledamöter i utskottet, som behandlat detta ärende, själva äro intresserade medlemmar av hushållningssällskap, och att utskottets ordförande är den f. d. jordbruksminister, som kontraserat 1910 års brev. Nästan löjeväckande äro de överdrifter, till vilka några talare gjort sig skyldiga. En talare nämnde, att syftet med dessa små reformer skulle vara att få hushållningssällskapen in i någon »viss politisk maktsfär», och han betecknade det såsom en verklig olycka, om detta lilla reformförslag skulle antagas av riksdagen. Kanske ligger det uttalandet sanningen närmare, som en annan talare gjorde, nämligen att reformen är jämförelsevis obetydlig. Då borde man väl i alla fall ej stöta på ett sådant ofantligt starkt motstånd mot förslaget. Jag vill ifrågasätta, om det kan vara lämpligt, som den förste ärade talaren i dag föreslog, att denna kammare i någon mån skulle ändra sin ståndpunkt till frågan därför, att i andra kammaren väckts en motion, vars synpunkter skulle vara mindre vederhäftiga. Jag vill ifrågasätta, om detta kan vara en ståndpunkt värdig första kammaren. Om kammaren i fjol varit med om detta

Ang. omorganisation av hushållningssällskapen.
(Forts.)

Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

förslag, skall väl första kammaren också stå fast vid denna ståndpunkt nu några månader senare.

Om jag skulle söka sammanfatta vad utskottet i denna fråga önskat är det i korthet, att man vill åstadkomma ökat intresse bland jordbrukarna, särskilt de mindre, för hushållningssällskapens verksamhet. Man vill få sällskapen att utöka sin verksamhet. Däremot är ej avsikten att insnöra dem i tränga former. Det förekommer på flera ställen i utskottsutlåtandet yttranden om, att hushållningssällskapen hava gjort ett mycket stort arbete, och att man ej bör klavbinda dem genom några strängare bestämmelser eller stadgar, utan man skall försöka låta dem arbeta i det stora hela som frivilliga institutioner. Det är egentligen endast i två avseenden, som man framställt något förslag eller några önskemål. Det ena är, att man lättare skulle kunna vinna medlemskap i hushållningssällskapen. För min del får jag säga, att jag ej har någon fruktan för att gå den väg, som andra kammaren föreslagit, nämligen att varje välfrejdad jordbrukare som av jordbruk eller dess binärningar har sin huvudsakliga utkomst skall få bli medlem av hushållningssällskap. Men om man ej vill gå så långt, bör man väl dock kunna åstadkomma en del lättnader för inträde i sällskapen. Ty det är alldeles faktiskt — det finner man av vad som förekommit i den här frågan — att det finns behov av att underlätta inträdet i sällskapen för de mindre jordbrukarna.

Det andra reformförslaget, som utskottet här framställt, är, att en del åtgärder böra vidtagas i fråga om de s. k. representantförsamlingarna. Det torde vara på den grund, att en del sällskap icke ha sådana, som åtskilliga missförhållanden existera. Ordföranden i det utskott, som förra året behandlade denna fråga, sade också därom i kammaren: »Den frihet, som för närvarande råder, har missbrukats; den har lett till resultat emellanåt, som icke varit lyckliga. Det har ju förekommit, icke en utan flera gånger, att inom ett hushållningssällskap en grupp, som velat driva igenom ett visst beslut, mobiliserat en viss trakt, som hade intresse av detta beslut, och genom erbjudande av extratåg, fria resor och dylikt fått en massa medlemmar att komma in till sammanträdet samt där trumfat igenom beslutet.» Det är en smula egendomligt, att då, enligt vad som blivit upplyst, sådana förhållanden som nyss angivits förut existerat just inom Gävleborgs län, det från den förste årade talarens sida gjorts ett så kraftigt motstånd mot det förslag, som utskottet har framställt. Vad nu utskottet föreslår är icke, att det obligatoriskt skall införas sådana representantförsamlingar. Det har endast framhållits, att vissa regler och bestämmelser böra uppställas för dylika församlingar. Jag vill i detta sammanhang alldeles bestämt tillbakavisa vad den förste talaren sade, att införandet av representantförsamlingar skulle vara en icke demokratisk reform, ty det finnes vissa hushållningssällskap, som ordnat saken på det vis, att medlemmarna fortfarande äga att behålla en.

visserligen reducerad, rösträtt vid sammanträdena, fastän en representantförsamling bildats.

Jag kan ej underlåta att här till slut påminna om, ätt hushållningssällskapen numera icke äro uteslutande enskilda företag, utan allt mer få karaktären av officiella institutioner. I detta sammanhang må erinras, att det är en ganska liten del av hushållningssällskapens inkomster, som numera kommer från medlemsavgifterna. Enligt 1912 års siffror utgjorde samtliga hushållningssällskaps inkomster något över 4 miljoner, och endast 45,000, sålunda vid pass 1 %, härledde sig från ledamotsavgifter. Jag vill visserligen ej — det vill jag uttryckligen betona — att man skall förvandla hushållningssällskapen till något slags ämbetsverk. Långt därifrån! De böra behålla sin självständighet, sin handlingsfrihet, men å andra sidan tror jag, att det är otvivelaktigt, att när de i så hög grad som nu få understöd från staten och landstingen, man bör försöka bereda tillfälle i så stor utsträckning som möjligt för att de stora breda lagren av jordbrukarne bli delaktiga av deras verksamhet, få deltaga i själva arbetet.

Det är, herr talman, en ganska egendomlig ödets ironi, att den ärade talare, som begynte debatten i dag, för två dagar sedan ironiserat över just dem, som »resa taggträdsstängsel för alla reformer i Sverige». Jag vill ej säga, att detta är något taggträdsstängsel, ty så kallar jag ej de skäl, som han anfört mot denna reform. Men kanske man får säga, att han lagt några stenar i vägen för denna reform, som dock flera gånger framförts i andra kammaren och som även i år där antagits utan debatt av alla dem, som hysa intresse för jordbruket. Och jag tillåter mig hysa den förhoppningen, att den ärade talaren skall vara vänlig att före debattens slut plocka dessa stenar ur vägen.

Herr Petersson, Alfred: Herr vice talman! Ja, när jag gick hit, hade jag alls icke tänkt begära ordet och yttra något i denna fråga, men den förste ärade talaren, som hade ordet, lade sitt anförande på ett sådant sätt, att jag ansåg, att något borde sägas direkt mot den motivering, han i viss del hade för sitt yrkande. Jag kunde ej finna annat, än att han, olikt sin vana för övrigt, verkligen sökte göra svart till vitt och vitt till svart. Han berörde särskilt två saker, som blivit framförda i motionens motivering för en reform av hushållningssällskapen. Det ena var rekryteringen av dessa, och det andra var representantförsamlingarna.

I båda dessa hänseenden ansåg han, att det system, som nu i allmänhet åtminstone är rådande, nämligen med självrekrytering och frånvaro av representantförsamlingar var något verkligt demokratiskt, och motsatsen till detta, d. v. s. yrkandet på borttagande av självrekryteringen och på införande av representantförsamlingar, förklarade han vara något konservativt.

Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

Det är denna tankegång och denna argumentation, som jag omöj-
ligen kan instämma uti eller ens fatta. Nog är det sant, att
t. ex. våra akademier — akademierna i all ära för övrigt —
som arbeta på sitt sätt och säkerligen uträtta åtskilligt gott,
praktisera självrekryteringssystemet, och det kan ju, när det
gäller rent vetenskapligt arbete och dylikt, vara berättigat,
men icke är det väl egentligen demokratiskt. Om man skulle
införa detta system t. ex. i fråga om landstingen, i fråga om
riksdagen, i fråga om första kammaren, att de skulle rekrytera
sig själva. Skulle någon människa påstå, att detta vore en
demokratisk reform? Det kan jag aldrig tänka mig. Nej, jag
tror, att man måste söka utfinna något sätt, varigenom man
även i fråga om hushållningssällskapen kan komma bort från
självrekryteringen. Jag tror, att det så småningom blir nöd-
vändigt, även om det i denna kammare för närvarande finnes
mycket litet resonans därför. Skulle man i längden motsätta
sig varje tanke på att reformera hushållningssällskapen, såväl
i detta som i andra fall, då kan det bli möjligt, att det krav,
som här framställts motionsvis och som herr Eklund talade om,
nämligen att lägga hushållningssällskapens nuvarande uppgif-
ter under någon institution, kan komma att genomföras i verk-
ligheten. För min del tror jag i stället, att det vore lyckligare
om hushållningssällskapen bevarades, men om de kunde refor-
meras på lämpligt sätt. Det har hänt, att personer, äktnings-
värda personer för övrigt, så långt jag förmår döma, ha före-
slagit till inval i hushållningssällskap, men av majoriteten bli-
vit förvägrade inval i sällskapet.

Vad nu representantförsamlingarna angår, så är det ju egent-
ligen rätt underligt, om man vill driva den teorien, att införan-
det av sådana skulle vara en konservativ handling. Hur skulle
det vara, herr greve Hamilton, om man här i Sverige skulle
gå tillbaka till det tillståndet, när medborgarna kommo till-
sammans på allmänna ting för att besluta över landets ange-
lägenheter! Det har ju funnits en sådan ordning i ett tidigt
skede av vår historia. Varför måste man frågå det? Därför
att folket växte och samhället utvecklade sig till något helt
annat än den mycket primitiva organisation, som fanns i början.
Det befanns alldeles nödvändigt, därest folket skulle få behålla
något inflytande på landets angelägenheter, att anordna en repre-
sentation. Och jag påstår, att detta överallt blivit nödvändigt,
och det går icke an att återgå till det primitiva tillståndet,
då hela folket skulle besluta utan några representanter. Greve
Hamilton yttrade, att i Gävleborgs län invaldes — om jag icke
hörde miste — 400—500 medlemmar per år. Nåväl, det blir
på några år en mycket respektabel församling. Har greve
Hamilton i Gävle lokaler för att taga emot dessa tusenden.
om de vilja komma på ett sammanträde och rösta? Nej, jag
tror det icke. Då förbjuder detta system sig självt, detta
system, där man vill, att alla medlemmar, som komma att in-

väljas i hushållningssällskapen, också skola själva direkt öva inflytande och ha något att säga i saken.

Det har hänt, mina herrar, — och det är, tror jag, icke obekant för den nuvarande ordföranden i Gävleborgs läns hushållningssällskap —, att kottersystem utvecklat sig i hushållningssällskapen just tack vare frånvaron av representantförsamlingar. Det har funnits skilda intressen företrädda av olika personer. Dessa hava stått i spetsen för det ena eller andra intresset, och då en fråga skolat komma upp, som intresserat den ene ledaren, har han begagnat sig av tillgängliga medel och sökt trumma ihop alla dem, som han visste delade hans åsikt. En annan gång hava de andra gjort motdrag och försökt parera eller omintetgöra hans åtgärder. Sådant ligger nog inom många av de närvarandes erfarenhet, skulle jag tro. För några år sedan förekom i det hushållningssällskap, jag en följd av år tillhört, att ett förslag förelåg om införandet av dylika representantförsamlingar. Men det förslaget avslogs — och så har det väl skett på flera ställen, förmodar jag — avslogs, kan man säga, kanske just av dem, som på grund av att de bodde alldeles i närheten av residensstaden, hade lätt att vara med på sammanträdena och för vilka det var en vana att resa dit och bestämma över hushållningssällskapets angelägenheter. Detta kottersystem skulle betydligt försvåras om man införde representantförsamlingar. För min del tror jag och vågar påstå, att det är ett verkligt demokratiskt krav, detta att införa representantförsamlingar även i hushållningssällskapen, på den grund att det förbjuder sig självt att alla sällskapets ledamöter personligen infinna sig vid ett sammanträde och säga sin mening.

I en sak är jag däremot ense med greve Hamilton, och det är i den saken, att det skrivelseförslag, som här föreligger, verkligen är så föga betydelsefullt, så intetsägende, att jag för min del icke skall spilla ett ord på att förorda förslaget. Jag ser lika gärna, att det faller, ty det är ju klart, att det är så gott som meningslöst, såsom greve Hamilton också yttrade, att skriva om införande av representantförsamlingar, där hushållningssällskapen så önska. Skall man skriva något och säga något i det fallet, kan jag icke neka till, att det enda riktiga synes vara att säga ifrån, att man vill obligatoriskt införa representantförsamlingar. Ett sådant förslag skulle jag för min del vilja vara med om att tillstyrka. Jag skall därför icke alls bliva ledsen, om kammaren avslår detta skrivelseförslag, ty frågan kommer icke i sämre läge för det. Men det vill jag säga, att jag tror, att här som på många andra områden det icke är lyckligt att i längden säga nej och åter igen nej till alla reformer.

Jag har intet yrkande.

Greve Hamilton, H u g o: Herr talman, mina herrar! Jag skall först be att få säga något i anledning av dessa mycket

Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

omtalade grundstadgar, vilka såväl nu som i fjol spelat en så stor roll i denna fråga.

Man söker uppväcka en viss motvilja mot hushållningssällskapen därigenom att man säger, att dessa grundstadgar av år 1910 ännu icke antagits av alla hushållningssällskap. I fjol sade man: det är icke mer än tre hushållningssällskap, som antagit dem. Nu i år har man svårare att använda det argumentet, ty antalet har vuxit till tolv.

Ja, jag skall då be att få berätta för herrarna, att grundstadgar alltid funnits för hushållningssällskapen. De första voro av år 1813, de därpå följande av år 1848, och så kommo på hushållningssällskapens egen begäran nya sådana av år 1910. Att icke alla hushållningssällskap ställt sig dessa nya grundstadgar till efterrättelse, är för dem, som känner hushållningssällskapens sätt att arbeta, icke så underligt. Hushållningssällskapen äro ganska fundersamma och debatterande församlingar. Om det vid slutet av 1910 kommer en sådan här förordning, skall först frågan tagas upp i förvaltningsutskottet och sedan en kommitté tillsättas, vilken skall lägga fram förslag i ämnet. Detta förslag skall sedermera antagas på ett av hushållningssällskapets sammanträden under vartdera av två på varandra följande år. Det går därför icke så fort att få frågan avgjord. Och jag får säga, att vad jag nyss nämnde visar, att hushållningssällskapen ganska raskt ställt sig den ifrågavarande bestämmelsen till efterrättelse. Därtill kommer, — och det är ingen gissning utan jag har förvissat mig om, att det är så — att flera hushållningssällskap inställt behandlingen av detta ärende i avvaktan på vart detta andra kammarens påyrkande av nya grundstadgar till slut skulle leda. De ha icke ansett det vara lönt att göra något åt saken, förrän de finge se detta.

Hur många av herrarna ha tagit kännedom om grundstadgar-na? Veta herrarna, vad de innehålla? I 1 § avhandlas hushållningssällskapens ändamål eller alldeles detsamma, som står i alla hushållningssällskaps stadgar. I 2 § står det föreskrivet, att hushållningssällskapen äga komplettera sig själva genom inval av medlemmar. I den tredje paragrafen bestämmes, huru ordföranden, vice ordförande och sekreterare skola väljas, vilket kan ske genom val av sällskapet eller av förvaltningsutskottet. 4 § föreskriver, huru hushållningssällskapen skola välja förvaltningsutskott. I 5 § inskräpes, att hushållningssällskapen skola skaffa sig underavdelningar i orterna. I 6 § står det något, som av ålder förekommit i alla hushållningssällskaps stadgar, eller att ett visst meningsutbyte bör äga rum mellan hushållningssällskapen samt lantbruksakademien och lantbruksstyrelsen. I 7 och 8 §§ slutligen komma dessa bestämmelser om kvalificerad majoritet vid vissa beslut samt om klagorätt, vilket allt torde vara de enda bestämmelser, som icke allmänt förekomma i sällskapens stadgar. Det är detta, som man gör så stort nummer

av, när man anmärker att alla sällskap icke ännu ställt sig grundstadgarna till efterrättelse.

Jag skulle kunna i fråga om vad herr von Koch yttrade göra invändningar mot så gott som varenda mening i hans anförande. Dock skall jag nöja mig med blott ett par exempel. Han frågade, om jag trodde, att det var en värdig ståndpunkt av första kammaren att avslå en skrivelse, som kammaren biföll i fjol, och detta endast därför att en motion väckts i andra kammaren av mindre lämpligt innehåll. Något sådant har jag aldrig yttrat. Jag har sagt, att första kammaren borde avslå skrivelseförslaget i år, därför att andra kammaren i fjol avtog första kammarens anbud. Det finns heller ingen anledning att tro, att andra kammaren skulle göra något annat i år. Vidare frågade talaren, varför jag gjorde så kraftigt motstånd mot införande av representantförsamlingar, då jag hade erfarenhet från Gävleborgs län, att de vore nyttiga. Jag har visst icke riktat något kraftigt motstånd mot representantförsamlingarna. Jag har endast yttrat, att de borde få inrättas *i de fall, då hushållningssällskapen så önska*, och, lustigt nog, är detta just samma sak, som herr von Koch yrkade.

Herr Alfred Petersson slog, det får jag säga, huvudet på spiken med vad han yttrade, fastän jag, uppriktigt sagt, icke tror, att han själv vet om det. Just den synpunkt, som han berörde, då han vädjade till kammaren och frågade, om den trodde det vara lämpligt, att själva riksdagen eller landstinget kompletterade sig själva genom inval, var sakens kärnpunkt. Det är just där frågan ligger. Men man förväxlar då två skilda saker. Man utgår ständigt från, att hushållningssällskapen böra vara en *representation* för jordbruksnäringen och tror, att man med bibehållande av de gamla grunderna kan göra dem till detta. Men det är just där felet ligger, och det är just där, som vi tro, att vi kunna vädra »ett attentat» — herr von Koch må anse detta så löjeväckande som helst. De svenska hushållningssällskapens historia sammanfaller på det allra närmaste med det svenska jordbrukets historia under de sista hundra åren. De ha i modernäringens utveckling gjort en högst betydande insats. De ha fotats på en princip, som på sin tid ansågs demokratisk nog, den principen nämligen, att man genom att lita till det oavlönade, oegennyttiga, uppoftande, frivilliga arbetet både får fram de bästa krafterna och de kraftigaste initiativen. Att denna grund varit god, därom vittnar det faktum, att hushållningssällskapen på den fortlevat under 100 år med alltjämt starkare livaktighet. Man vill nu taga bort den grunden och ersätta den med en annan. — Ja, det är väl icke lönt för en gammal man att sätta sina ideal mot den nya tidens. — Men vill man det, då må man verkligen göra det. Men icke skall man tro, att man kan reformera på det sätt, att man låter den ena foten stå kvar på den gamla grunden, på frivillighetens grund, under det att den andra skall marschera in i det moderna demo-

Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

kratiska paradiset. Ty då riskerar man, att fötternas ägare blir både halt och fläkt.

Och jag skall verkligen sluta med att på sätt och vis instämma med motionären, som ännu mera skarpt uttalar vad som föresvävade herr Alfred Petersson. Motionären klagar i sin motion över, att han måst komma med en sådan motion. Han inser fullkomligt, säger han, att den icke är lämplig, men försvarar sig med att han en gång föreslagit vad som han ansett vara riktigt, men det ville icke andra kammaren gå med på. Han föreslog, säger han, att i stället för hushållningssällskapen det borde inrättas en representation för jordbruket, och det anser han borde ske på det sätt, att hushållningssällskapens verksamhet, överflyttades till landstingen. Där ligger också naturligtvis den rätta lösningen, om man icke gillar den nuvarande ordningen. Men icke löses frågan på detta vis genom att man försöker låta institutionen stå kvar på frivillig grund och kommer med ett lappverk, som endast måste förrycka och förlama hushållningssällskapens verksamhet.

Herr Ekelund: Herr talman, mina herrar! En ärad talare på Örebrobanken kände sig, om jag förstod honom rätt, något illa berörd därav, att jag använt det kanske något vågade uttrycket, att man med dessa återkommande motioner från visst håll syftade åt att inränga hushållningssällskapen inom en viss politisk makt-sfär. Jag menade med detta yttrande, att man ville förvandla hushållningssällskapen till politiska valorganisationer, och jag tror mig också kunna bevisa, att detta påstående icke är oriktigt. Jag behöver ju fördenskuil blott återupprepa vad jag läste upp för herrarna ur den motion, som av årets motionär i andra kammaren avgavs vid 1913 års riksdag. I denna motion uttalar motionären vad jag uppläste. Han begär »en allsidig utredning, huruvida och i vad mån kungl. förordningen om landsting den 21 maj 1862 kräver omarbetning och förändring, förnämligast i syfte att landstingen helt eller delvis måtte övertaga jämväl hushållningssällskapens verksamhet» etc. Om man lyckades genomföra detta och det således skulle kunna komma därhän, att landstingen helt komme att övertaga hushållningssällskapens verksamhet, så har man ju däri beviset klart. Landstingen äro politiska valorganisationer, det veta vi litet var, som sitta här i denna kammare just på grund av landstingens val. Och jag kan icke förstå annat, än att just härav riktigheten av mitt påstående följer med logisk nödvändighet. Vilket skulle bevisas. Att första kammarens andra tillfälliga utskott haft något sådant syfte, har aldrig fallit mig in att tänka.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Holmquist: Herr talman! Blott några få ord i anledning av vad här från några talare yttrats.

Det nämndes, att man nu borde göra slag i saken, d. v. s.

icke tillbakavisa den av utskottet gjorda hemställan om en skrivelse i föreslaget syfte, och det påpekades särskilt, att flera hushållningssällskap nu vänta med att på lämpligt sätt ordna sina stadgar för att få se denna fråga från riksdagens sida *slutligen* löst. Ja, tro herrarna att den väntetiden blir kortare, om första kammaren säger nej? Tro herrarna, att frågan därmed verkligen är avförd från dagordningen? Jag tror det ingalunda. Jag tror, att om man, såsom förut här sagts, har en viss förhoppning om att andra kammaren skall taga detta förslag, man gör klokt i att vidhålla första kammarens förut i en ungefär lika situation fattade beslut.

Det har av den förste ärade talaren gjorts — jag vågar icke säga ett trick — men åtminstone en sådan där liten vändning, som en framstående debattör gärna gör. Han talade om den i ämnet väckta motionen och skar bort en hel massa utväxter från denna samt gjorde en hel mängd invändningar mot motionens innehåll. Men däremot var det jämförelsevis litet han hade att invända mot det synnerligen väl avvägda utskottsutlåtande, som föregår den av utskottet här ifrågasatta klämmen. Jag kan icke finna, att detta är fullt riktigt. Vad man här har att bedöma är just det föreliggande utskottsutlåtandet. Det har av en föregående ärad talare yttrats något i den riktningen, att detta utlåtande är synnerligen slätkammat, så att det ju nästan icke innebär någonting. Men då behöver i själva verket ju kammaren icke vara rädd för att taga det. Innehåller detta utskottsutlåtande ingenting annat — såsom här förut nämnts — än vad man såsom allmän uppfattning måste gilla, varför kan man då icke låta denna uppfattning taga sig det uttrycket, att man godkänner utskottsutlåtandet? Jag förstår icke den motivering, som i detta avseende gjorts.

Det nämndes här, att detta förslag avsåg att genomföra något demokratiskt; att här förelåg ett försök att få in hushållningssällskapen inom en politisk sfär av viss beskaffenhet. Jag tror icke att någondera delen är fallet. Här är väl egentligen blott fråga om, att sedan dessa sällskap nu ha verkat under hundra år eller däröver, förhållandena blivit så förändrade, att det i viss mån fordras en del modifierade bestämmelser såsom grundlinjer för sällskapens vidare verksamhet. Detta är ju alldeles givet — jag tänker på det sällskap som jag själv tillhör, och som består av omkring 11,000 medlemmar. En föregående talare frågade greve Hugo Hamilton, huru denne skulle göra om alla medlemmar, som tillhörde hans sällskap, komme till Gävle stad för att rösta. Den saken känner jag inte till. Möjligen har greve Hamilton större resurser. Men jag säger uppriktigt, att *jag* skulle komma i en synnerligen beklaglig ställning, om jag finge besök av omkring 11,000 personer tillhörande mitt hushållningssällskap. Det är ju givet, att med en sådan massa i olika trakter av länet boende personer det är nödvändigt att få till stånd ett slags representation, och

*Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)*

Ang. omorga- det är ju ingenting annat, som i detta utskottsutlåtande i den
 nisation av viktigaste punkten anförts.
 hushållnings-
 sällskapen.

(Forts.)

Vidare är det väl ganska naturligt, att man även har en anledning att — låt vara i konservativt intresse — tillse, att kvalificerad majoritet möjligen bör komma till stånd i några andra avseenden, än nu är fallet. Ty, mina herrar — särskilt de av eder, som äro rädda för folkmöten — hur skulle det gå, om det ropades på en votering i en församling på 11,000 personer? Det vore en omöjlighet att låta sådan äga rum.

Av vad jag yttrat kan jag icke finna annat, än att det vill synas, som om kammaren handlade ganska naturligt och klokt, om kammaren vidhölle sitt förut en gång under liknande förhållanden fattade beslut, d. v. s. godkände utskottets här föreliggande utlåtande. Det kan icke förnekas, att då man har en viss anledning att antaga, att andra kammaren skulle kunna acceptera detta förslag, man genom ett avslag kommer i en ganska obehaglig situation. Jag tror, att saken är långt ifrån slutagerad. Den kommer upp och upp igen, om vi nu avslå framställningen, under det att genom bifall till detta utskottsutlåtande man har anledning att anse saken åtminstone i stort slutagerad.

Jag yrkar bifall till utskottets utlåtande.

Herr Danström: Det synes alldeles naturligt, att utskottet icke kunnat annat än tillstyrka vad första kammaren beslutat så sent som vid förra årets senare riksdag. Det hade varit alldeles orimligt, om utskottet gått en annan väg och avstyrkt vad kammaren då själv godkände. Intet synes mig heller ha förekommit, som skulle föranleda kammaren att nu frångå detta sitt beslut.

Det talas i utskottets betänkande om vissa lättnader för inträde i hushållningssällskapen. Sådana lättnader kunna på ett och annat håll också vara erforderliga. Ty det är nog sant, att i allmänhet ingen svårighet föreligger för vilken aktningssvärd och för hushållningssällskapets arbete intresserad jordbrukare som helst — han må ock vara småbrukare eller torpare — att vinna inträde i sällskapet. Men det finns verkligen i några hushållningssällskaps stadgar ett hinder för en sådan person att få inträde, och det är den i ett fåtal fall förekommande bestämmelsen, att i stället för årsavgift upptages en inträdesavgift av tio kronor. Det kan ju hända, ja är ganska troligt, att dessa tio kronor verka avskräckande för en mindre bemedlad småbrukare, och det är detta utskottet syftar på, när utskottet talar om att bereda lättnader för inträde i hushållningssällskap. I de flesta hushållningssällskap förekomma däremot dels en årsavgift, varierande från 50 öre till 2 kronor, dels ock en avgift en gång för alla för dem, som hava råd att betala sådan. Det vore emellertid lyckligt, om de normerande bestämmelserna bleve sådana, att båda dessa avgifter stadgades,

dels en mindre årsavgift för dem, som vilja erlægga den, och dels en avgift en gång för alla.

Jag vill och behöver icke vidare inlåta mig på frågan, ty de särskilda skälen för och emot äro redan anförda. Men jag vill för min del förklara, att jag anser, att det vore mindre lyckligt, om kammaren denna gång, med frångående av sitt förut fattade beslut, avvisade detta moderata skrivelseförslag, om vilket, såsom herr Nylander här nyss anförde, kamrarna torde komma att enas. Denna ständigt uppdykande stridsfråga torde därmed vara avskriven eller åtminstone för lång tid framåt undanskjuten till fromma för hushållningssällskapens lugna verksamhet och utveckling. Skulle däremot dessa stridsmotioner fortfarande att år efter år väckas, kommer detta ovillkorligen att verka störande på hushållningssällskapens lugna verksamhet och möjligen i framtiden även ekonomiskt gå ut över sällskapen. Detta osäkerhetstillstånd anser jag lända till skada för sällskapen själva såväl som för jordbruket, vars intressen de hava att främja.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Friherre Hermelin: Jag är uppkallad av herr von Kochs anförande, i vilket han tycktes försöka motivera ändringarna därmed, att hushållningssällskapen skulle ha så ytterst små egna medel att röra sig med, och han framhöll, att medlemsavgifterna endast uppgå till 45,000 kronor. Jag vill då nämna, att utom dessa 45,000 kronor hushållningssällskapen, enligt 1912 års redogörelse från lantbruksstyrelsen, ha att röra sig med i räntor, hyror och arrenden 333,749 kronor, från landstingen 299,436 kronor samt av andra medel över 100,000 kronor. Det är alltså icke obetydliga summor, som hushållningssällskapen årligen disponera utom de direkta statsanslagen, vare sig brännvinsmedel eller annat.

I detta sammanhang ber jag att få uttrycka min förvåning över att den ärade dalarepresentanten var så missnöjd med 1910 års författning. Den framkom ju på initiativ av hushållningssällskapen, och om jag ej tar fel, var den ärade talaren själv så att säga huvudredaktör för detta förslag, och jag vill minnas, att frågan var remitterad för yttranden så länge, att kommitterade hade ett helt år på sig för avfattande av detta förslag till revidering av 1848 års stadgar. De nya grundstadgarna godkändes efter en mycket kort diskussion av hushållningssällskapens ombud och framlades, som vi förut hört, för Kungl. Maj:t till fastställelse. Alla de få saker, som här begäras, kunna uppnås utan någon skrivelse, och om jag skulle tillåta mig att läsa upp det förslag till stadgar, som uppgjorts för Hallands läns hushållningssällskap och som vänta på godkännande, tror jag, att litet var skulle känna sig tillfredsställd, och jag vet flera ungefär likalydande förslag, som ock vänta på fastställelse för att i sin tid framläggas för Kungl. Maj:t. Säkert är, att dessa

Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

motioner verkat fördröjande! Jag tror, att det vore lyckligt, om riksdagen ville respektera det samband, som sedan ett århundrade tillbaka funnits mellan Kungl. Maj:t och hushållningssällskapen. Detta är dock en fråga, som bör inrymmas i den s. k. ekonomiska lagstiftningen, vilken Kungl. Maj:t ju har att vaka över. Hur välvilliga dessa motioner än kunna vara, så icke gagna de hushållningssällskapens sak, utan snarare förlama dess verksamhet.

Jag ber för den skull, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Lindblad, Ernst: Här har en talare på Hallandsbänken, som själv är utskottsledamot, kommit med åtskilliga olycksprofetior. Jag undrar, om det är skäl, att kammaren bestämmer sin ståndpunkt efter dessa svartmålningar, eller om man icke bör avgöra saken på grundvalen av vad man efter moget övervägande anser vara behöfligt eller icke behöfligt. När institutionen är hundra år gammal, och, såsom det är påvisat av flera talare, den med framgång verkar och utvecklar sig alltfört, är det då skäl i att anlägga någon tvångströja? Kan man icke ha någon förhoppning om att denna hundraåriga institution fortfarande skall fritt få leva och utveckla sig utan alla dessa val och representationer, kanske proportionella val till slut? Jag tror, att vi kunna lämna proportionalismen åtminstone i detta fall och behålla den hittills varande friheten för de hushållningssällskap som önska detta. Jag undrar, om man icke i sin bevisning här begår ett stort misstag. Greve Hamilton har redan framhållit, vad som utgör skillnaden mellan landstingen å ena sidan och hushållningssällskapen å den andra. Hade hushållningssällskapen någon slags beskattningsrätt, kunde det vara någon rim och reson i den skrivelse med begäran om representationsrätt, som herrarna här påyrka. Men nu ha de icke någon sådan. De kunna fordra inträdesavgift och somligstades årsavgift, men icke är det med dessa medel hushållningssällskapen bestrida kostnaderna för sin verksamhet, utan detta är endast en inregistreringsåtgärd för att man skall veta, vilka som äro medlemmar av hushållningssällskapen. Samma talare erkände själv, att dessa avgifter i regel äro mycket blygsamma.

Min erfarenhet från Södermanlands läns hushållningssällskap, där vi redan övergått till systemet med representationsrätt och infört högre röstetal för dem, som representera hushållningssällskapen eller sitta i förvaltningsutskottet, är, att de enskilda medlemmarna på grund därav numera oftare utebliva, ty de finna, att det icke tjänar mycket till att resa in till sällskapets sammanträden, då representationsrätten har medfört, att det enskilda initiativet förlorat mycket av sin betydelse, och de ha icke den fria inverkan på sällskapets åtgärder och beslut, som de hade för ett tiotal år sedan. De ledsna, emedan de anse, att deras arbete icke tjänar mycket till.

Jag tror med stöd av mina erfarenheter, att man lugnt kan avslå skrivelseförslaget. Jag förstår innerligt väl, att utskottet icke haft någonting annat än att ställa sig på kammarens beslut från i fjol, men då andra kammaren icke kunnat bifalla detta beslut i fjol, så finner jag liksom den förste ärade talaren i denna debatt ingen anledning att här förnya samma beslut.

Ang. omorganisation av hushållningssällskapen.
(Forts.)

Herr Nylander: Herr talman! Det är här ingalunda meningen att införa någon som helst tvångströja, såsom den föregående ärade talaren ville låta påskina, utan det förhåller sig snarare tvärtom. Utskottet har i sitt betänkande på flera ställen framhållit, att man icke på något sätt bör binda hushållningssällskapens fria utvecklingsmöjligheter. Den föregående talaren trodde också, att det var meningen att införa obligatoriska representantförsamlingar. Så är emellertid icke meningen enligt utskottets förslag, utan det skulle överlämnas åt hushållningssällskapen själva att frivilligt besluta i detta avseende.

Då jag nu har ordet, kan jag icke underlåta nämna, att det väckte min förvåning att den högt ärade representanten på Gävleborgsbanken yrkade avslag på detta utskottets förslag. Då Stockholms läns hushållningssällskap hade att avgiva yttrande över förslaget till nu gällande grundstadgar, så anfördes i det utlåtande, som av förvaltningsutskottet förelades hushållningssällskapet: »Dessa bestämmelser avse att förekomma att beslut, som av förvaltningsutskottet avstyrkts, skola kunna utan tillräcklig utredning av tillfällig majoritet fattas, samt att bereda möjlighet för ledamot i hushållningssällskapet att överklaga beslut, som han anser strida mot bestämmelserna i sällskapets stadgar. Då dessa bestämmelser givetvis äro ägnade att trygga hushållningssällskapets ostörda verksamhet tillåter sig förvaltningsutskottet hemställa, att hushållningssällskapet behagade förorda förslagens antagande oförändrat.» Hushållningssällskapet beslöt i enlighet med denna förvaltningsutskottets framställning, vilken å förvaltningsutskottets vägnar var undertecknad av Theodor Odelberg. Man hade nu väntat att åtminstone detta sällskap skulle vidtaga snabba åtgärder för att få hushållningssällskapets stadgar i överensstämmelse med de normalbestämmelser, som ansågos vara av vikt för att kunna trygga hushållningssällskapets ostörda verksamhet, men på förfrågan meddelar sekreteraren i sällskapet i en utskottet tillhandakommen skrivelse av den 19 april 1915, att ny stadgar i överensstämmelse med det nådiga brevet av år 1910 varken antagits eller ifrågasatts. Inom detta hushållningssällskap har det alltså under dessa fem år icke gjorts någon enda framställning för att få stadgarna mera tidsenliga. Man har här haft att fundera på saken i fem år, och man har, som greve Hamilton uttryckte sig, tagit sig en mycket lång funderare. Jag tror, att kammaren skall

Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

finna, att det under sådana förhållanden icke vore olämpligt, om någon liten påstötning komme, att hushållningssällskapet borde vidtaga åtgärder för att få sina stadgar i överensstämmelse med det av dem själva rekommenderade förslaget.

Den ärade talaren yttrade vidare, att lantbruksstyrelsen övervakade hushållningssällskapens verksamhet och att således icke någon vidare kontroll eller besvärsrätt skulle vara erforderlig. Jag vill då meddela, att lantbruksstyrelsen för sin del framhållit, att det visat sig vara av stort behov påkallat, att just besvärsparagrafen intages i samtliga hushållningssällskaps stadgar. Den relaterar ett fall av den 8 december 1905, då besvär anförts över ett beslut av Jönköpings läns hushållningssällskap, vilka besvär Kungl. Maj:t fann sig icke kunna upptaga till prövning, när rätt till klagan över hushållningssällskaps beslut ej vore i lag eller författning medgiven. Lantbruksstyrelsen yttrar vidare: »Saknas sådana bestämmelser i sällskapens stadgar, förefinnes således ej möjlighet för en minoritet inom sällskapet att vinna rättelse i ett beslut, även om detsamma går ut på att föra sällskapets verksamhet över på ett helt annat område än det, varför detsamma är bildat, och att använda de medel, staten ställt till sällskapets förfogande, till helt andra ändamål, än därmed varit avsett.» Det synes mig således vara synnerligen viktigt, att hushållningssällskapen skyndsammast möjligt omändra sina stadgar i överensstämmelse med ifrågavarande kungl. brev. Nu kan man visserligen säga, att hushållningssällskapen kunde underlåta att införa någon sådan bestämmelse i sina stadgar, även om riksdagen beslutar en skrivelse i enlighet med utskottets förslag. Men den föreslagna skrivelsen skulle åtföljas av en motivering, som medför ett visst tryck på hushållningssällskapen att ordna sig i enlighet med dessa grunder.

Jag tror, att fullt bärande skäl finnes för att kammaren vidbliver sitt beslut från förra året, och jag ber fortfarande att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Biörklund: Man ser av utskottets betänkande, att utskottet med en viss oro tycker, att det går för långsamt med införandet av representantskap i hushållningssällskapen, och jag hade åtminstone fått den föreställningen, att det vore meningen att definitivt och kraftigt påskynda utvecklingen i denna riktning genom de ordalag, som här använts, då det heter, att hushållningssällskapen skulle tillförbindas, att skyndsamt omarbota sina stadgar i överensstämmelse med de allmänna grunder, som äro angivna, till vilka också hör införande av representantskap. Men nu ha vi just hört av utskottets ärade ordförande, att det icke alls är meningen, att det skall bli något obligatoriskt införande av nya bestämmelser i stadgarna, utan hushållningssällskapen skola fortfarande få följa sin fria vilja. Ja, då är det rakt ingenting annat än vad vi redan ha. Det finnes ju redan nu en admonition

i den sista kungl. förordningen för hushållningssällskapen att omarbete sina stadgar, så att de få representantskap, och det har ju redan skett beträffande en 10 eller 12 stycken.

Man får icke förvåna sig, att det icke går så fort, som utskottet tycker, att det borde gå. Vad beträffar det län, där jag närmast känner till hushållningssällskapets verksamhet, har man under ett par år dragit sig för att införa representantskap, ty man har tyckt, att det var *för litet demokratiskt* och att det var mera demokratiskt att ha det såsom förut. Det var först efter åtskillig fundering, som man slutligen införde en representantförsamling; varvid man dock icke tillerkände rösträtt endast åt representanterna från de olika distrikten, utan förbehöll sig, att alla ledamöter som kommo tillstädes, skulle ha sin personliga rösträtt orubbad, ty eljest ville de icke infinna sig där.

Jag kan således icke se någon anledning, varför det skulle behövas någon skrivelse från riksdagen till Kungl. Maj:t för att hushållningssällskapen skulle från Kungl. Maj:t få order att skyn-da på, under det man samtidigt vill låta det vara en sak, som hushållningssällskapen själva bestämma, huruvida de verkligen skola skynda på eller icke. Jag har icke hört någon, som velat påstå, att något hushållningssällskap skulle vara så litet inne i sin verksamhet, att det icke förstår, vad som är det bästa för detsamma. Finna sällskapen det med jordbrukets intressen förenligt att förändra sina stadgar, har man ingen anledning att tro, att de skulle tredska, även om det icke är föreskrivet, att de böra så göra.

Nu sade en talare här, att det skall finnas några hushållningssällskap, där det är förenat med svårigheter att förvärva medlemskap. Ja, det kan naturligtvis icke gå i längden. Ett sådant hushållningssällskap själv dörr eller blir åtminstone mindre kraftigt, om det fortsätter att genom varjehanda bestämmelser söka stänga ute personer, som det skulle vara lämpligt och nyttigt att ha som medlemmar. Vad Västerbottens läns hushållningssällskap angår, tror jag det aldrig hänt, att några personer blivit nekade inträde, och det är där icke så, att de nödvändigtvis skola föreslås till inval, utan de ha själva skrivit och bett att få bli medlemmar, och detta har medgivits; men väl har det hänt att en hel del personer invalts, vilka sedermera icke brytt sig om att erlägga första årsavgiften, för att nu icke tala om de många, vilka invalts, men sedan de väl fått kallelsebrevet, vilket är stort och hållet i prydliga färger samt betalt den första årsavgiften, icke vidare betalt någon avgift. I synnerhet när det var ordnat så, att årsavgiften togs ut genom postförskott, var det en hel mängd som föll varje år. Nu ha vi dess bättre varje år genom särskilt tillmötesgående fått möjlighet att taga ut avgiften i samband med debetsedeln, och då erhålles den, utan att de märka, att det är fråga om denna avgift. Därför är man-spillan icke så stor numera. Sällskapet räknar i alla fall omkring 5,000 medlemmar, och jag har aldrig hört någon antyda,

Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.

(Forts.)

att hushållningssällskapet för sin del gjort någon svårighet att intaga någon medlem, som på något sätt kan göra någon nytta.

Jag kan icke se annat än att detta skrivelseförslag är totalt onödigt, och jag yrkar därför avslag å utskottets förslag.

Herr Odelberg: Utskottets ordförande uttalade här sin förvåning över att jag yrkade avslag på detta utskottets förslag, då jag i Stockholms läns förvaltningsutskott underskrivit ett utlåtande, som innehåller ett gillande av dessa principer. Jag skall då be att få upplysa, att det utlåtande, som jag underskrivit där, avser ett förslag, som kommit från hushållningssällskapens ombud, och som nu återfinnes i Kungl. Maj:ts nådiga brev av år 1910, men icke utskottets förslag, och jag kan försäkra den ärade talaren, att hade utskottets förslag kommit till förvaltningsutskottet, dettas utlåtande icke blivit avfattat så som det han nu läste upp.

Här har sagts, att tiden går så fort, och att man måste göra någon ändring. Jag tycker dock icke, att det behöver gå så fort, att när man förut väntat från år 1813 till 1848 och sedan från 1848 till 1910, man redan nu skall göra ändringar i 1910 års brev år efter år, och därtill sådana ändringar, som efter vad var och en måste inse, gäller helt obetydliga saker. Det har till och med erkänts, att man kan ernå allt vad utskottet önskar utan att ändra Kungl. Maj:ts brev, ty är det så, att vi ändra våra stadgar i den riktning, som här önskas, fastslås de nog av Kungl. Maj:t ändå. Emellertid vill jag också minnas, att utskottets ordförande förvånade sig över att Stockholms läns hushållningssällskap icke på dessa fem år ändrat sina stadgar. Han kan vara fullt övertygad om att, när vi finna oss behöva ändra våra stadgar, vi också göra det. Men det har icke förekommit något inom hushållningssällskapen, som gjort, att vi behöft hos Kungl. Maj:t begära stadgar med bestämmelser om kvalificerad majoritet eller andra förändringar, då våra stadgar äro för ej många år sedan reviderade och fastställda. Men är det så, att något sådant kommer att behövas, så göra vi det nog, och vi skola ej underlåta att då ställa oss till efterrättelse bestämmelserna i Kungl. Maj:ts nådiga brev av 1910.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 10, röstar

*Ang. omorga-
nisation av
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 46;

Nej — 48.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets den 5 och 7 innevarande maj bordlagda memorial nr 31, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande grunder för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt angående tiden för avgång ur tjänst, biföll kammaren vad utskottet i detta memorial hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren att till ett annat sammanträde uppskjuta handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 16, angående ändrad lydelse av dels § 2 4:o och § 3 10:o tryckfrihetsförordningen, dels ock § 72 regeringsformen;

nr 17, angående förslag till ändrad lydelse av §§ 96—102 och 110 regeringsformen, § 42, 2 och § 68 riksdagsordningen samt § 4 5:o tryckfrihetsförordningen;

nr 18, angående ändrad lydelse av §§ 18 och 22 regeringsformen;

nr 19, angående ändrad lydelse av 20 § regeringsformen;

nr 20, angående förslag till ändrad lydelse av 9 § i kungl. förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd;

nr 21, angående ändrad lydelse av 35 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin m. m.;

nr 22, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 85 § i sjölagen den 12 juni 1891;

nr 23, angående förslag dels till lag om ändrad lydelse av 92 § växellagen dels till lag angående undantag i vissa fall från bestämmelserna om preskription av växlar och checkar;

nr 24, angående ändrade lagbestämmelser i fråga om utlännings rätt att besitta fastighet i Sverige; samt

nr 25, angående ändring av 17 kap. 10 handelsbalken.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4,49 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
